

NIKDEKOL'VEK

NEIL GAIMAN

Nikdekol'vek

Nikdekoľvek

Neil Gaiman

Z angličtiny preložil
Patrick Frank

sloart

Copyright © 1996, 1997 by Neil Gaiman.

This version of text © 2005, 2009, 2015 by Neil Gaiman

„I’m a Believer“ written by Neil Diamond © 1996 Stonebridge Music
and Colgems-EMI Music, Inc.

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2019

Translation © Patrick Frank 2019

Cover illustration © Anne Lambelet 2019

ISBN 978-80-556-3740-2

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Lenny Henryovej – priateľke a kolegyni, ktorá to celé umožnila,
a Merrilee Heifetzovej – priateľke a agentke; tá zasa vždy všetko
napraví.

Nikdy som nenavštívil St John's Wood. Báľ by som sa tam neko-
nečnej jedľovej noci. Báľ by som sa, že tam narazím na krvavočer-
vený kalich a začujem trepot orľích krídel.

Napoleon z Notting Hillu, G. K. Chesterton

Ak si ich zaobul i dal im šat
kým plynul tvoj čas
môžeš sa aj ty vychystať
a spasí ťa Pán náš

*Došla noc posledná
kým plynul tvoj čas
sviecou z kanapy do neba
a spasí ťa Pán náš*

Ak si džbán podal, peceň tiež
kým plynul tvoj čas
v plameňoch pekla nezhyneš
a spasí ťa Pán náš

Tryzna na počesť zomrelého (tradicional)

Úvod k tomuto textu

Pokojne sa môžem stavať, že aj keď ste už *Nikdekoľvek* čítali, nebola to táto verzia.

Nikdekoľvek sa zrodilo, ako to už pri týchto veciach niekedy býva, v podobe televízneho seriálu, ktorý som písal pre BBC. Nebol to vôbec zlý seriál, no aj tak som pri ňom neprestajne narážal na fakt, že to, čo vidím na obrazovke, nie je to, čo mám v hlave. Zdalo sa, že najlepším médiom na sprostredkovanie toho, čo mám v hlave, bude román. Knižky sú na to skrátka ideálne.

Román *Nikdekoľvek* začal vznikať spolu s nakrúcaním rovnomeného seriálu v podstate ako spôsob, ako sa pritom nezbláznit. Pri každej vystrihnutej scéne, vynechanej replike, pri všetkom, čo sa jednoducho zmenilo, som vyhlasoval: „Nič sa nedeje. Dám to do knihy.“ Darilo sa mi tým udržať si vnútornú rovnováhu. Takto to pokračovalo, kým mi raz producent neoznámil: „Vystrihneme scénu zo strany dvadsaťštyri, a ak povieš, že ju dáš do knihy, tak ťa namieste zabijem.“

Potom som si to hovoril už len v duchu.

Chcel som napísať knihu, ktorá poslúži dospelým tak ako mne knižky, ktoré som miloval v detstve – *Alica v krajine zázrakov*, *Kroniky Narnie* či *Čarodejník z krajiny Oz*. Chcel som hovoriť o ľuďoch, ktorí prepadnú okami záchranej siete – o biednych –, no s využitím fantázie, ktorá nám niekedy ukáže veci, na ktoré sme si

tak zvykli, že ich už ani nevnímame. Vďaka nej ich môžeme vidieť v nečakané jasnom svetle.

Písať som začal v januári, v ten deň, keď padla prvá klapka. Pus-til som sa do toho v kuchyni bytu na juhu Londýna, v ktorom sme nakrúcali. Skončil som v máji v hoteli malého mesta na juhu Ka-lifornie.

Kniha vyšla v auguste toho roku vo vydavateľstve BBC. Keď sa ju neskôr rozhodli vydať aj Avon Books, vzal som to ako príle-žitosť napísať takpovediac lepšiu verziu toho istého diela. Zamkol som sa v hotelovej izbe vo Svetovom obchodnom centre a celý týž-deň som nerobil nič, len písal. Pridal som informácie pre Ameri-čanov, ktorí nemusia vedieť, kde je Oxford Street a čo uvidíte, keď sa po nej vyberiete. Využil som to aj na prepracovanie textu – kde bolo treba, tam som ho rozšíril a prehĺbil. Moja editorka z Avon Books bola fantastická a vnímavá, no večne sme sa hádali o vtipy. Nepáčili sa jej a bola presvedčená, že americký čitateľ ich v knihe, ktorá nie je primárne humoristická, nezvládne. Chcela sa zbaviť aj druhého prólogu, kde sa dlho pred začiatkom príbehu stretávame s Croupom a Vandemarom. Mne síce chýbal, napokon som však ustúpil a presunul som ich opis priamo do textu. (Pridávam ho na záver tejto verzie. Je tu v pôvodnej podobe, aby som uspokojil aj tých najzvedavejších čitateľov.)

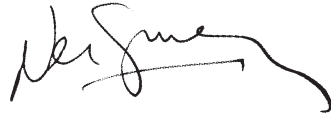
Kým som skončil, pridal som do textu asi dvanásťtisíc slov a nie-koľko tisíc iných som zase vymazal. Pri niektorých som bol rád, že zmizli. Iné mi chýbali.

Túto verziu *Nikdekoľvek* som poskladal z rôznych rukopisov s pomocou Peta Atkinsa z Hill House Publishers. Spojil som v nej pôvodný britský text s americkým, vyhodil som veci, ktoré sa zby-točne opakovali, a vytvoril som – dúfam – definitívnu verziu diela. Spolu s riadnymi bolesťami hlavy pre knihovníkov.

NIKDEKOLVEK

Nikdy nepíšem pokračovanie svojich diel. Svet *Nikdekoľvek* je však taký, že – ako dúfam – sa k nemu ešte niekedy vrátim. V knihe s názvom *Stratené rieky Londýna* som čítal o mosadznej posteli, ktorá sa našla hlboko v kanalizácii. Dodnes nikto nevie, odkiaľ sa vzala a ako sa tam dostala.

Stavím sa, že de Carabas to prinajmenšom tuší.

Neil Gaiman

28. júla 2005

Prológ

Poslednú noc pred odchodom do Londýna si Richard Mayhew bohvieako neužíval.

Teda, začal tým, že si užíval: užíval si karty na rozlúčku, užíval si objatia viacerých nie celkom neatraktívnych mladých dám zo svojho okolia, užíval si varovania pred nástrahami veľkomesta a biely dáždík s mapou londýnskeho metra, na ktorý sa mu poskladali kamaráti. Užíval si aj prvých niekoľko pív. Postupne si to však s každým ďalším pivom užíval o niečo menej, až kým nesedel na obrubníku pred krčmou v malom škótskom mestečku a nezvažoval výhody a nevýhody toho, že sa pogrcia. Vtedy si to už neužíval ani trocha.

Kamaráti v krčme ďalej oslavovali jeho očakávaný odchod s vervou, ktorá mu už začínala pripadať až trocha desivá. Sedel na obrubníku, pevne sa držal zavretého dáždíka a uvažoval, či odchod do Londýna je naozaj taký dobrý nápad.

„Mal by si dávať lepší pozor,“ varoval ho škripavý starecký hlas. „Pôjdu po tebe, ani sa nenazdáš. Možno ťa aj zabasnú. Vôbec by ma to neprekvapilo.“ Z úzkej tváre pripomínajúcej vtáčí zobák ho sledovala dvojica očí s prenikavým pohľadom. „Si v poriadku?“

„Áno, ďakujem,“ odvetil. Mal čerstvú tvár s chlapčenským nádychom, mierne zvlnené orieškovohnedé vlasy. Celkovo pôsobil mierne dokrkványm dojmom človeka, čo sa práve zobudil. Bol vďaka nemu oveľa príťažlivejší pre opačné pohlavie, ako by si bol myslel.

Starenina tvár zjemnela. „Na, chudáčik malý,“ povedala a vložila mu do ruky päťdesiatpencovku. „Ako dlho si už na ulici?“

„Nie som bezdomovec,“ vysvetľoval jej strápnene a pokúšal sa dať jej mincu späť. „Vezmite si tie peniaze, prosím. Nepotrebujem ich. Vyšiel som len na chvíľu na čerstvý vzduch. Zajtra odchádzam do Londýna,“ dodal.

Podozrievavo si ho premerala, prijala od neho päťdesiatpencovú mincu a schovala ju kamsi do záhybov kabáta a šálu, čo mala na sebe. „Ja som v Londýne bola,“ zverila sa mu. „Vydala som sa tam. Bol to však mrcha chlap. Matka mi vravela, že sa nemám vydávať dodaleka, ale bola som mladá a krásna, aj keď by si to už dnes asi neuveril. Šla som za hlasom srdca.“

„O tom nepochybujem,“ povedal Richard s čoraz trápnejším pocitom. Presvedčenie, že sa pogrca, v ňom však pomaly slablo.

„Niežeby mi to nejako pomohlo. Bola som bez domova, takže viem, aké to je,“ pokračovala starena. „Preto som si myslela, že aj ty si bezdomovec. Načo ideš do Londýna?“

„Našiel som si tam prácu,“ oznámil jej pyšne.

„Akú?“

„No... s cennými papiermi,“ odvetil podstatne neistejšie.

„Ja som bola tanečnica,“ prezradila mu a začala nemotorne poskakovať po chodníku do rytmu piesne, ktorú si k tomu falošne hmkala. Potom sa knísala zboka nabok, ako keď sa spomaľuje detský víčik, a nakoniec zastala tvárou k Richardovi. „Nastav ruku,“ prikázala mu. „Prečítam ti budúcnosť.“ Poslúchol ju. Chytila mu

dlaň do vrásčitých rúk, pevne ju stisla a hneď nato niekoľkokrát zažmurkala ako sova, ktorá zhltna myš a teraz zisťuje, že jej ani trocha nesadla. „Čaká ťa dlhá cesta do...“ spustila zaskočene.

„Do Londýna,“ pomohol jej.

„Nielen do Londýna...“ Znova sa odmlčala. „Aspoň nie do žiadneho Londýna, čo poznám.“ V tej chvíli sa spustil jemný dážď. „Je mi to ľúto,“ pokračovala. „Začína sa to dverami.“

„Dverami?“

Prikývla. Dážď zosilnel. Hlasno čľapkal na strechy aj asfalt ulice. „Na tvojom mieste by som si dávala veľký pozor na dvere.“

Richard sa trocha vratko pozviechal na nohy. „Dobre,“ povedal, aj keď si nebol ani trocha istý, ako sa stavať k informácii tohto typu. „Budem. Vďaka.“

Dvere krčmy sa otvorili a na ulicu sa vyvalilo svetlo a zvuky. „Richard! Si v pohode?“

„Jasné, že som. Hneď sa vrátim.“ Starena sa už šuchtala ulicou v hustom daždi, čo jej zmáčal šaty. Richard cítil, že by pre ňu mal niečo urobiť, ale peniaze jej dať nemohol. Rozbehol sa za ňou po úzkej ulici. Mokla mu tvár aj vlasy. „Nech sa páči,“ povedal. Chvíľu zápasil s poskladaným bielym dáždnikom, potom našiel tlačidlo a stisol ho. Vnútri to cvaklo a nad hlavou sa mu roztvorila veľká mapa Londýna s linkami rôznych farieb a samostatne označenými stanicami.

Žena vďačne prijala dáždnik a usmiala sa naňho. „Máš dobré srdce,“ povedala. „Niekedy aj to stačí, aby si bol v bezpečí, nech sa vydáš kamkoľvek.“ Potom pokrútila hlavou. „Väčšinou však nie.“ Pevne stisla rukoväť, lebo závaný vetra hrozili, že jej dáždnik vytrhnú alebo vyvrátia naruby. Chytila ho oboma rukami a takmer sa prehla napoly proti dažďu a vetru. Potom sa odsuchtala do daždivej noci ako veľký biely kruh pokrytý názvami staníc londýnske-

ho metra: Earl's Court, Marble Arch, Blackfriars, White City, Victoria, Angel, Oxford Circus...

Richard sa pristihol, ako opilecky špekuluje, či je na stanici Oxford Circus aj skutočný cirkus s klaunmi, krásnymi ženami a nebezpečnými šelmami. Dvere krčmy sa znova otvorili: vyvalil sa z nej hluk, akoby tam niekto prudko pokrútil ovládačom hlasitosti. „Richard, ty ozembuch, je to tvoja oslava a celú ju premeškáš!“ Vrátil sa dnu. Nutkanie na vracanie celkom zmizlo v čudesnosti tej noci.

„Vyzeráš ako utopený potkan,“ povedal mu ktosi.

„Ešte nikdy som utopeného potkana nevidel,“ namietol Richard.

Niekoľko mu podal veľkú whisky. „Tu máš, daj si. Tá tá zahreje. Stavím sa, že v Londýne poriadnu škótsku nezoberieš.“

„Určite áno,“ vzdychol si Richard. Z vlasov mu kvapkala do pohára voda. „V Londýne majú všetko.“ Hodil do seba tú škótsku, ktosi mu hneď objednal ďalšiu a večer sa rozpil a rozpadol na útržky okamihov. Neskôr si pamätal iba pocit, že odchádza z malého rozumného mesta, ktoré dáva zmysel, do ozrutného a starého, ktoré ho nedáva. Aj to, ako nadržanom z času na čas grcia do jarku plného dažďovej vody a v daždi od neho odchádza čosi biele pokryté čudnými symbolmi. V spomienkach mu to pripomínalo okrúhleho bieleho chrobáka.

Na druhý deň ráno nasadol na šesťhodinovú cestu vlakom, ktorý ho zavezie k čudným gotickým vežičkám a oblúkom stanice St Pancras. Matka mu dala na cestu orechový koláč a termosku s čajom. Richard Mayhew dorazil do Londýna totálne zničený.

Prvá kapitola

Utekala už štvrtý deň. Štyri dni sa bezhlavo rútila nekonečnými tunelmi a chodbami. Bola hladná a vyčerpaná. Zažívala väčšiu únavu, ako telo znesie, a každé ďalšie dvere sa jej otvárali o niečo ťažšie. Po štyroch dňoch na úteku si konečne našla úkryt, drobný kamenný brloh pod svetom, kde bude v bezpečí – alebo sa za to aspoň modlila –, a zaspala.

* * *

Pán Croup najal Rossa na minulom Plávajúcom trhu, ktorý sa konal vo Westminsterskom opátstve. „Berte ho ako kanárika,“ povedal pánu Vandemarovi.

„Spieva?“ spýtal sa ho pán Vandemar.

„O tom pochybujem. Veľmi úprimne o tom pochybujem.“ Pán Croup si prešiel rukou po masťných oranžových vlasoch. „Nie, priateľu môj milý, myslel som to metaforicky – skôr v zmysle operencov, ktorých si ľudia nosia do baní.“ Pán Vandemar prikývol. Pomaly mu svitalo: Ach, áno, kanárik. Pán Ross sa v ničom inom na kanárika nepodobal. Bol obrovský – takmer taký ako pán Vandemar – a extrémne špinavý. Nemal takmer žiadne vlasy a hovoril len

veľmi málo, aj keď si dal záležať na tom, aby im obom povedal, že rád zabíja a je v tom dobrý. Pánov Croupa a Vandemara to pobavilo asi tak, akoby sa Džingischánovi chválil mladý Mongol, ktorý práve vyplienil svoju prvú dedinu či vypálil svoju prvú jurtu. Bol kanárnik, a vôbec to netušil. Preto šiel prvý vo svojom špinavom tričku a zasvinených džínsach a páni Croup a Vandemar šli za ním v elegantných čiernych oblekoch.

Vnímový pozorovateľ by našiel štyri jednoduché spôsoby, ktorými sa pán Croup líši od pána Vandemara. Po prvé, pán Vandemar je o dve a pol hlavy vyšší ako pán Croup. Po druhé, pán Croup má oči ako vyblednutý modrý porcelán a pán Vandemar ich má hnedé. Po tretie, pán Vandemar si vyrobil prstene na pravej ruke z lebiek štyroch havranov a pán Croup nemá žiadne viditeľné šperky. Po štvrté, pán Croup sa rád vzletne vyjadruje a pán Vandemar je večne hladný. Okrem toho sa na seba absolútne v ničom nepodobajú.

V temnom tuneli to zašramotilo. Pán Vandemar mal v ruke nôž, ktorý sa o okamih neskôr už chvel zabodnutý o dobrých desať metrov ďalej. Prešiel k nemu a chytil ho za črienku. Na čepeľi bol napichnutý sivý potkan. Papuľa sa mu naprázdno otvárala, ako z neho unikali posledné zvyšky života. Pán Vandemar mu palcom a ukazovákom rozdrvil lebku.

„Tak tento potkan už zo žiadnej lode neujde,“ poznamenal pán Croup a sám sa zasmial na svojom vtipe. „Potkan. Z lode. Chápete?“

Pán Vandemar stiahol potkana z čepele a zamyslene ho začal chrúmať pekne od hlavy. Pán Croup mu ho vyrzil z ruky. „Prestaňte!“ prikázal mu. Pán Vandemar trocha namosúrene schoval nôž. „Vzchopte sa,“ syčal naňho pán Croup povzbudivo. „Vždy sa nájde iný potkan. A teraz vpred! Čaká nás práca. Treba ničieť ľudí.“

* * *

Tri roky v Londýne Richarda nezmenili, no zmenili jeho vnímanie mesta. Pôvodne si predstavoval Londýn ako sivé, dokonca možno aj čierne mesto. Mal to z fotografií, čo videl ešte doma, a teraz ho prekvapilo, aké je plné farieb. Bolo to mesto červených tehál a bieleho kameňa, červených autobusov a veľkých čiernych taxíkov (na svoj nemalý údiv rýchlo zistil, že sú často aj zlaté, zelené alebo bordové), ostročervených poštových schránok, zelených trávnatých parkov a cintorínov.

Je to mesto, v ktorom sa veľmi staré tiesni s čudesne novým – nie nepríjemne, ale bez rešpektu. Je to mesto obchodov a kancelárií a domov, mesto parkov a kostolov, mesto monumentov, ktoré všetci hlboko ignorujú, a pozoruhodne nehonosných palácov, mesto stoviek štvrtí s čudesnými menami ako Crouch End, Chalk Farm, Earl's Court, Marble Arch. Je to mesto čudesne odlišných identít: hlučné, špinavé, veselé, utrápené mesto, čo sa živí turistami, potrebuje ich a opovrhuje nimi. Mesto, v ktorom sa priemerná rýchlosť dopravy za posledných tristo rokov nezmenila, aj keď sa tam už dobrých päťsto rokov zúrivo rozširujú ulice a robia nešikovné kompromisy medzi potrebou dopravy, či už konskej alebo motorizovanej, a potrebami chodcov. Mesto, ktoré obývajú zástupy ľudí všetkých farieb, druhov a mravov.

Keď pred tromi rokmi dorazil, Londýn mu pripadal obrovský, divný, absolútne nepochopiteľný, v ktorom jediný náznak poriadku vytvára mapa metra, tá elegantná pestrofarebná topológia podzemných tratí a staníc. Postupne si uvedomil, že aj tá je len šikovnou fikciou, ktorá uľahčuje život, no nijako výrazne nekorešponduje s mestom nad zemou. Tak trochu ako členstvo v politickej strane, vrazil si kedysi hrdo. Keď sa však potom raz pokúsil to prirovnanie vysvetliť skupine zaskočených ľudí na večierku, rozhodol sa, že nabudúce si nechá politické komentáre pre seba.